

TEATRUL NAȚIONAL „I.L. CARAGIALE” BUCUREȘTI

FILLOCTET
de SOFOCLE

Stagiunea
1997 - 1998

Director general **ION COJAR**

Director artistic **GELU COLCEAG**

S O F O C L E

Un sincronism comod și mnemotehnic constată că în 480, data bătăliei de la Salamina, Eschil lupta, Sofocle cânta, Euripide se naștea. Într-adevăr, Sofocle, născut în 496, în orașelul Colonos, foarte aproape de Atena, avea șaisprezece ani când a fost ales să conducă cântând din liră corul tinerilor care celebrau printr-un pean victoria de la Salamina. A trăit nouăzeci de ani, până în 406.

În cursul lungii sale vieți, Sofocle n-a cunoscut decât plăceri, bucurii, succese sau triumfuri. Era frumos și avea toate darurile, de poet și de muzician, cât și de dansator, de actor și de "virtuos". A deținut pe scenă, travestit în fată, rolul lui Nausicaa, jucând cu mingea cu tovarășele ei, așa cum apare în cântul VI al *Odiseei*, cântând la citeră, a deținut, de asemenea, și rolul aedului legendar Tamiris, care rivaliza cu inșeși Muzele.

A primit o educație și o cultură aleasă, căci tatăl său, proprietarul unui atelier de arme, fusese un om foarte înstărit.

Ca poet dramatic, a fost mai fecund decât Eschil (se spune că a scris o sută douăzeci și trei de piese) și a obținut mai des decât premegătorul său premiul I la concursurile tragice; n-a fost niciodată clasat al treilea, adică ultimul.

Sofocle nu s-a dat câtuși de puțin la o parte din fața datoriilor civice sau religioase. În 443 a făcut parte, ca *helnotam*, din colegiul de trezoreri care administrau fondurile tributului livrat de către orașele confederației ateniene. Ales în 441 strateg, a participat împreună cu Pericle la expediția de represalii împotriva insulei Samos. A fost strateg și a doua oară, împreună cu Nicias. În 413, după dezastrul din Sicilia, a fost, în ciuda vârstei sale octogenare, unul din cei zece comisari ai poporului (*probuloi*) însărcinați să ia măsuri de urgență în vederea salvării orașului.

A făcut parte dintr-o confederație religioasă care se ocupa de cultul eroului medic Aminos, adică Ajutătorul, și în 421, atunci când atenienuii

TABEL CRONOLOGIC

497 î.Ch. - Se naște Sofocle (*Sophokles*), fiul lui Sophillos, în demosul atic Colonos.

480 - Victoria de la Salamina. Cu acest prilej Sofocle conduce corul de efebi care celebrează triumful coaliției grecești în fruntea căreia se află Atena.

468 - Prima participare a lui Sofocle la un concurs de tragedie (Marile Dionysii), unde este premiat. Titlul trilogiei sau al tragediei prezentate este nesigur (*Triptolemos?*)

443-442 - Reașezarea contribuțiilor bănești ale membrilor Ligii Maritime Ateniene la tezaurul comun. În 443 î.Ch. Sofocle este ales prim trezorer (hellenotamias). Reprezentarea *Antigonei* la Marile Dionysii (442?).

441-439 - Războiul samian. Sofocle aparține acum Colegiului de strategi care a funcționat până la 31 iulie 440 î.Ch. În luptele ateniunilor împotriva răsculaților din Samos, poetul se află alături de Pericle. Are ca adversar pe filosoful Melissos, conducătorul flotei samiene. Sofocle este rănit în cursul unei bătălii navale.

Pericle îi învinge pe samieni. Sofocle este detașat în Lesbos și apoi în Chios.

439 - Sofocle obține premiul I la Marile Dionysii. Nu se cunoaște titlul trilogiei prezentate.

431-430 - Sofocle obține premiul II la un concurs de tragedie (pentru *Oedip Rege?*)

427 - Sofocle participă din nou în calitate de strateg la operațiile de război. Cleon preia puterea la Atena. Răscoala din Mytilene este reprimată sângeros.

412 - Sofocle face parte din Colegiul celor 11 probuli atenienui (magistrați care rezolvau treburile

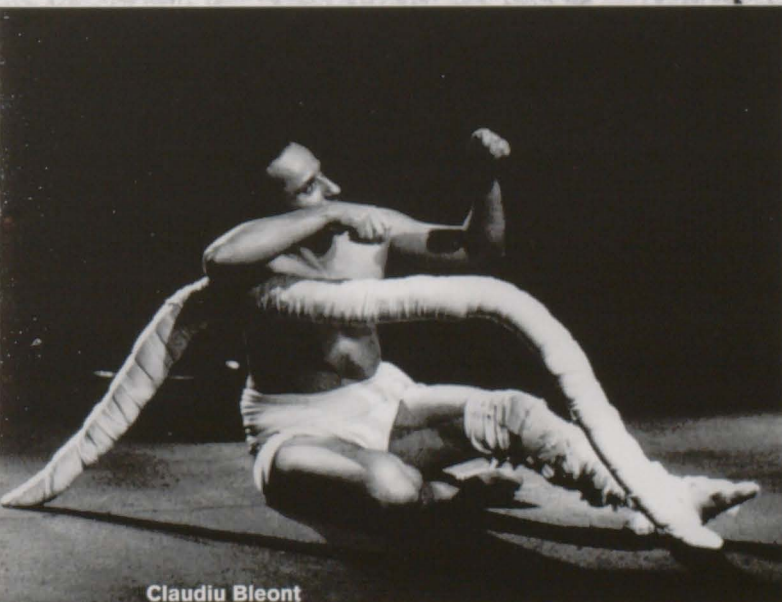
au adus de la Epidaur statuia lui Asclepios, Sofocle a fost acela care, în calitate de preot al lui Aminos, a adăpostit în casa sa statuia înainte ca ea să-și primească locul definitiv într-un sanctuar. Cu această ocazie, membrii confreriei lui Aminos i-au decernat poetului denumirea cultică de *Dexion* (Primitorul) și i-au dedicat mai târziu o capelă, ca unui erou, în sanctuarul consacrat lui Asclepios și Aminos. Sofocle a compus, de asemenea, un pean în onoarea lui Asclepios.

S-a căsătorit cu o ateniană și a avut cu aceasta un fiu, Iofon, care a fost, ca și tatăl său, poet tragic. Dar, ca și prietenul său Pericle, a iubit și o străină, pe Teoris din Sicilona, de la care a avut un bastard, Ariston, tatăl lui Sofocle cel Tânăr; acesta din urmă a fost nepotul său preferat, care a devenit și el poet tragic.

El, care fusese în tinerețe un băiat frumos, a rămas întotdeauna foarte sensibil la frumusețea masculină. Depășise vârsta de cincizeci de ani când, în cadrul unui banchet, în Asia, în cursul expediției contra Samosului, "reteza glumeț flecăreala unui pedant, necăjind în același timp pe un tânăr paharnic, satirizându-se pe el însuși ca cel mai bun strateg în dragoste și în război" (P. Mazon). Admirația sa blândă pentru băieți i-a atras din partea lui Pericle această gravă mustrare: "Un strateg, Sofocle, trebuie să vegheze nu numai la puritatea mâinilor, ci și a privirilor sale". Avea șaiszeci și cinci de ani când un tânăr i-a furat mantaua bogată, aventură care dădu ocazie unui schimb de epigrame mușcătoare între Euripide și Sofocle.

A murit în 406, tocmai la timp pentru a fi cruțat de spectacolul cuceririi și decăderii Atenei la sfârșitul războiului peloponesiac.

Tragedia sa *Oedip rege* se termină cu aceste cuvinte:

Claudiu Bleont

obștei), dacă numele "Sofocle" este într-adevăr al său și nu al unui omonim (un orator, citat de Aristotel în *Rhetorika*, III, 1416 a, 15).

409 - Cartaginezii invadează Sicilia. Sofocle obține premiul I cu *Filoctet*. Euripide, premiul II cu *Ifigenia în Taurida*.

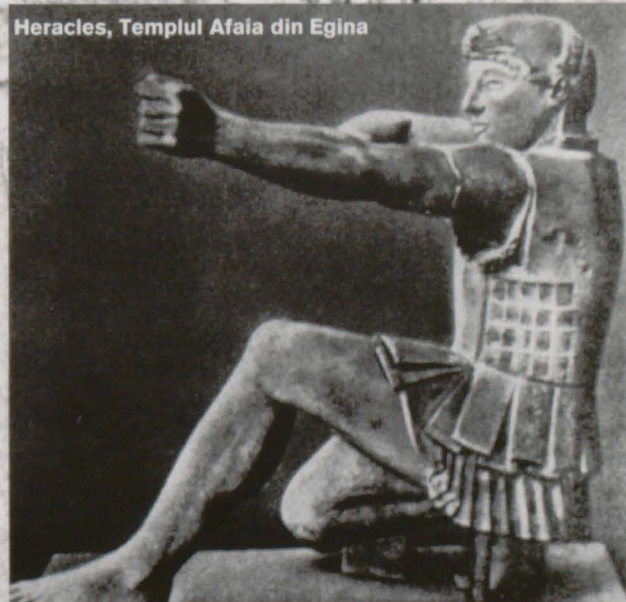
Legenda lui Filoctet este cunoscută din *Iliada* și *Odiseea*, din celelalte mituri grecești. În plus, și Eschil și Euripide au scris câte o piesă despre erou. Sofocle însă va schimba câteva detalii semnificative, dovedindu-și încă o dată originalitatea.

Filoctet, fiul lui Peas, este un fost camarad de arme al lui Hercule, de origine thesaliană, rege a patru cetăți - Methona, Thaumacia, Melibea, Olzon - după cum se menționează în *Iliada*. Sofocle îi deplasează intenționat originile mai în sud, în Malaea apropiindu-l astfel de Iota, pentru a putea fi prezent la ultimele clipe ale lui Hercule. Acesta, muribund, îi va dărua arcul și săgețile sale, și acest dar va avea o influență decisivă asupra vieții lui Filoctet.

Plecând în cea de a doua expediție troiană, în timpul unei escale, Filoctet este mușcat de un șarpe. Rana înveninată împrăștiind un miros insuportabil, tovarășii săi hotărăsc să-l abandoneze pe o insulă din Lemnos, Odiseu fiind însărcinat din partea atizilor cu această misiune ingrată. Pentru a face și mai crudă părăsirea lui Filoctet, Sofocle precizează că insula e pustie, (deși se știe că regiunea era populată și existau porturi), agravând astfel situația lui Filoctet, având în vedere și imposibilitatea lui de a se deplasa. El va povesti mai apoi că și rarii călători care acostau îi refuzau imbarcarea din această cauză. Astfel se explică de ce după aproape zece ani de la abandon, Filoctet se mai află încă pe insula lui blestemată.

... Războiul troian continuă: Ahile moare, Ajax se sinucide, grecii nu ajung la nici un rezultat. Oracolul le spune că pentru a învinge trebuie adus Filoctet cu armele sale. Salvarea depinde - ironia soartei - tocmai de omul pe care l-au trădat. Roata se învârtă: victima devine stăpânul călăilor săi. În epopee faptele se derulează rapid: într-o zi Filoctet este abandonat, în alta este readus fără ca el să opună rezistență.

Personajul lui Sofocle dovedește un acut resentiment și o rezistență tenace pe care nimeni nu i-o poate înfrânge fără intervenția zeilor. În consecință, cel care va încerca

Heracles, Templul Afaia din Egina

"... Oricui așteptați-i și ziua din urmă
A vieții. Și numai când omul trecutu-i-a

pragul

Dar fără amaruri, atunci fericit socotiți-l."

Imediat după moartea lui Sofocle, un poet comic, făcând aluzie la aceste versuri, scria: "Fericit Sofocle! A murit după o viață lungă. A avut noroc și talent. A compus o mulțime de tragedii frumoase și și-a dobândit un sfârșit frumos fără să fi știut vreodată ce e nefericirea". Sofocle părea așadar contemporanilor săi ca întruchiparea însăși a omului fericit.

Această fericire constantă a lui Sofocle se reflectă în opera sa. Geniul lui Eschil mai păstra unele trăsături ale arhaismului: rigiditate mândră, stil abrupt și poticnit; teatrul lui Sofocle însă este exemplul cel mai pur al "clasicismului" atic.

Plutarh ne informează că Sofocle însuși afirma că s-a folosit rând pe rând de trei stiluri diferite: a imitat mai întâi "pompa" lui Eschil, apoi a adoptat o manieră "incisivă" și foarte "lucrată", fără îndoială puțin prețioasă, înainte de a ajunge la tonul cel mai firesc, cel mai potrivit caracterului fiecărui personaj.

Or numai din acest al treilea stil avem exemple, căci cele șapte tragedii păstrate provin dintr-o antologie alcătuită în epoca romană după un criteriu eminent pedagogic, aparținând toate celei de a doua jumătăți a carierei poetului.

Ele sunt, în ordinea cea mai probabilă a compunerii: *Trahinienele*, *Antigona* (reprezentată în 441), *Aias*, *Oedip rege*, *Electra*, *Filoctet* și *Oedip la Colonos* (piesă scrisă chiar la sfârșitul vieții, pe când avea aproape nouăzeci de ani și jucată abia după moartea sa, în 401). O dramă satirică a lui Sofocle, *Copoi*, ne-a parvenit în stare foarte fragmentară.

Subiectele pieselor sunt luate, ca și în cazul lui Eschil, din ciclul epic troian (*Aias*, *Electra*, *Filoctet*) și din cel teban (*Antigona*, *Oedip rege*, *Oedip la Colonos*). Sofocle însă adaugă și ciclul lui Heracles (*Trahinienele*). Evenimentele politice sau militare ale vremii sale, nu i-au inspirat nici o tragedie (ca lui Eschil, *Perșii*). Nu face nici o aluzie la realitățile contemporane (în timp ce Euripide va vădi pentru acestea o deosebită predilecție). Cel mult putem spune că Teseu, primindu-l pe Oedip la sfârșitul tragediei *Oedip la Colonos*, cu toată pietatea datorată nenorocirii, creează pentru Atena un drept la recunoștința dușmanilor teban: Oedip promite că trupul său, înmormântat în Atica, va apăra această țară de "devastările pe care i le vor aduce copiii pământului", adică Cadmeenii. Or, la data când bătrânul Sofocle scria această piesă, Teba era dușmanul cel mai înverșunat al Atenei.

să-l înlănțuească va fi persoana cu cele mai puține șanse de reușită: Odiseu, principalul artizan al părăsirii lui Filoctet, va trebui să-l convingă acum să vină cu el la Troia. Și pentru că știe că nu va reuși de unul singur, îl va lua cu sine pe Neoptolem, fiul lui Ahile. Iată una din invențiile fericite ale lui Sofocle. Neoptolem, care nu a făcut parte din expediție de la început, este un necunoscut pentru Filoctet. El îi va putea câștiga mai ușor încrederea, în timp ce din umbră Odiseu va dirija totul.

Neoptolem este opusul lui Odiseu: tânăr, gata de acțiune, generos - exact imaginea tatălui său, care îi ura - după cum singur o mărturisea - că pe porțile Hadesului pe cei care una gândesc și alta spun.

Odiseu, dimpotrivă, nu mai are această candoare. El este chiar mai ambiguu, mai insinuant ca de obicei. El spune că atunci când era tânăr, limba-i era leneșă și mâna activă, dar experiența l-a învățat că și numai vorba îi conduce pe oameni. Cuvântul este stăpânul faptelor, deci nu contează că minți atât timp cât acest lucru te ajută.

Bineînțeles, această declarație îl revoltă pe Neoptolem. Dar de această dată Odiseu are un motiv serios: știe că franchetea ar echivala cu un eșec. Dacă Neoptolem ar avea naivitatea de a-i destăinui adevărul lui Filoctet, acesta n-ar consimți niciodată să-l urmeze. Neoptolem va sfârși prin a accepta mijloacele de persuadare ale lui Odiseu, având în vedere circumstanțele.

Pentru a câștiga încrederea lui Filoctet, Neoptolem îl va minți de la bun început, spunându-i că vine de la Scyros, că nu știe cine e interlocutorul, care sunt necazurile acestuia, că a suferit și el din cauza grecilor. Și cum Filoctet, prins, vrea amănunte, Neoptolem începe să brodeze. Precizia sa în detalii devine neliniștitoare. Fără îndoială, Odiseu i-a permis să-l vorbească de rău, chiar i-a sugerat să o facă. Doar în momentul în care tânărul este în posesia arcului și a săgeților, conducându-l pe Filoctet către corabie, Neoptolem îi dezvăluie adevărul, bazându-se pe slăbiciunea lui Filoctet și sperând că acesta va consimți oricum îmbarcarea spre Troia, unde îl așteaptă vindecarea și gloria.

Dar Filoctet se dovedește a fi mai demn. El nu a uitat disperarea din momentul în care a văzut dispărând sub

Neoptolem și Odiseu, decorație pe o cupă grecească

Corul

Sofocle a adus artei tragice câteva inovații tehnice. El este acela care a introdus al treilea actor, *tritagonistul*. Și Eschil s-a grăbit în *Orestia* să-l imite; a renunțat definitiv la tetralogia legată și, în sfârșit, micșorând importanța relativă a bucăților lirice cântate de cor, a sporit totuși numărul coreuților de la doisprezece la cincisprezece.

Marea noutate a teatrului lui Sofocle în raport cu cel al lui Eschil este dezvoltarea dată studiului caracterelor. Sofocle a fost tot atât de credincios ca și marele său predecesor, dar poate, s-a spus, a fost mai mult evlavios decât religios. Fără îndoială că i-a pus pe zei să apară pe scenă: Atena la începutul lui *Aias*, Hercules divinizat la sfârșitul lui *Filoctet*. Dar zeii și destinul lasă acum mai multă libertate acțiunii omenești; influența lor, chiar dacă rămâne în mod constant prezentă, se retrage pe planul al doilea, ceea ce îngăduie lui Sofocle să acorde primul loc voinței omenești. Personajele sale nu mai sunt simple jucării ale zeilor. Protagonisții săi au toți o voință lucidă, fermă, de nezdruncinat.

Psihologia personajelor secundare nu este câtuși de puțin neglijată. Neoptolem, în *Filoctet*, este un tânăr încântător, loial și drept, demn fiu al lui Ahile din *Iliada*, care ura minciuna "mai mult decât porțile lui Hades". Sofocle l-a zugrăvit cu gândul la chipul ideal al tânărului atenian, "frumos și bun" (calos cagathos). Dar Neoptolem se pretează din supunere la rolul odios pe care Ulise îi impune să-l joace față de eroul rănit și bolnav ce trebuie dus la Troia. Neoptolem se revoltă sub influența mamei și-i destăinuie lui Filoctet adevărul.

ROBERT FLACELIERE
Istoria literară a Greciei Antice

linia orizontului corabia care îl lăsase pradă singurătății pentru zece ani. Chiar îi este rușine că nu a putut răzbuna această trădare. Singura consolare pentru el este bănuiala că grecii sunt cu adevărat într-o situație limită din moment ce au venit să-l caute. Pierderea lor ar fi "vindecarea" lui. Mai curând ar muri decât să cedeze. Nimeni nu mai poate să facă nimic. Nici Odiseu, nici Neoptolem. Intervenția *deus ex machina* devine o necesitate. La dorința lui Zeus, fiul său, Hercule, îl va determina pe Filoctet să plece la Troia. Iar Filoctet cedează. Încercările vieții sale iau sfârșit aici. La Troia, promisiunile divine se împlinesc, războiul se termină, iar gloriosul fiu al lui Peas se va întoarce acasă cu nouă ani înaintea lui Odiseu. Zeii îi datorau asta.

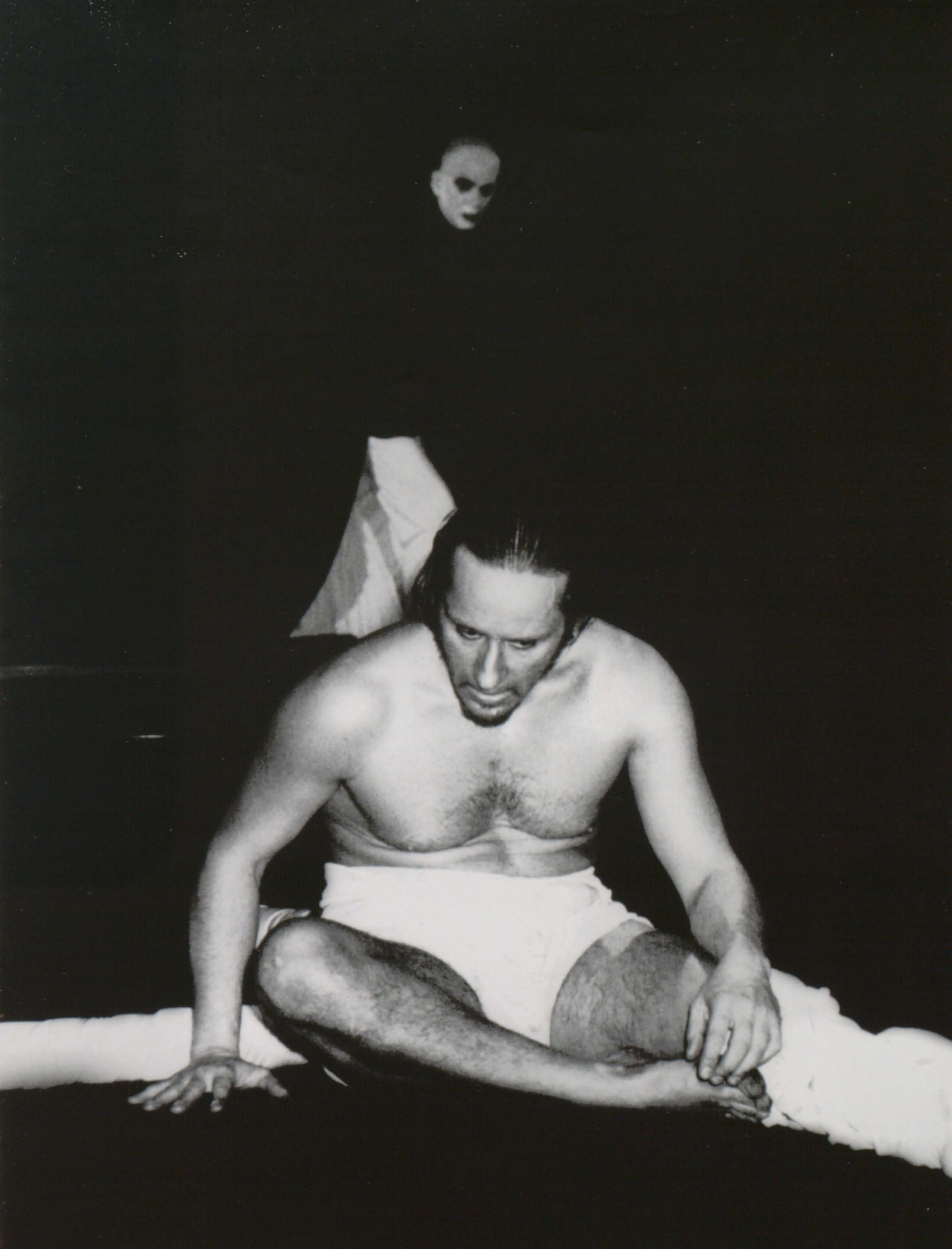
PAUL MASQUERAY
Sofocle

406 - Sofocle scrie *Oedip la Colonos*. Moartea lui Agathon și a lui Euripide. Moartea lui Sofocle.

405 - Aristofan reprezintă *Broaștele*, comedie încununată cu premiul I la Leneene. Comedia conține un vibrant elogiu adus lui Sofocle, de curând încetat din viață.

401 - Reprezentarea dramei lui Sofocle *Oedip la Colonos* de către nepotul poetului, Sofocle cel Tânăr, el însuși poet tragic. Expediția lui Cyrus împotriva fratelui său, Artaxerxes, cu participarea greacă a 10.000 de mercenari (descrisă de *Xenofon*, sub titlul *Anabasis*).

ADELINA PIATKOWSKI
Sofocle - *Antigona*

Claudiu Bleonț, Florin Zamfirescu

TEATRUL NAȚIONAL „I.L. CARAGIALE” BUCUREȘTI

PREMIERĂ

STAGIUNEA 1997-1998

FILOCLET

de SOFOCLE

Traducere de George Fotino

Filoctet
Odiseu
Neoptolem
Heracles
"Negustorul"
Corifeul
Corul

CLAUDIU BLEONȚ
FLORIN ZAMFIRESCU
GEORGE CĂLIN
MIRCEA ANCA
MARIUS GÂLEA
GABI COSTEA
VLAD JIPA
SILVIU BIRIȘ
NICOLAE NĂSTASIA
MIRCEA GHEORGHIU
MARIUS TUDOR
VALENTIN POTRIVITU

Regie, versiune scenică, ilustrație muzicală
ANDREEA VULPE

Scenografie
OANA BOTEZ

Sufleor
ANDREEA PORA

Lumini
IONEL DOCAN
TARȘIȚA TUDOR

Coregrafie
ROXANA COLCEAG

Regia tehnică
RADU ION, CRISTIAN ȘOFARIU

Sonorizare
VALENTIN VOINESCU
SORIN BREHUESCU

Coordonator Sala Amfiteatru
ADRIAN NEGRU

Editor coordonator
LIVIU DORNEANU

Editor
CARMEN MOCANU

Fotografii
MIHAIL CRATOFIL

Constantin Vânătoru (director economic), Cristina Popa (contabil șef), Vlad Stănescu (șef regizorat),
ing. Corneliu Ciolac (inginer șef), ing. Vetuța Gavrilă (șef serviciu energetic), ing. Ionel Pascu (șef serviciu electronic),
Mihaela Nicolae (șef producție), Nicolae Ioan (șef atelier tâmplărie), Vasile Mateiaș (șef atelier mecanic),
Tudor Vasile (șef atelier croitorie bărbați), Rodica Sandu (șef atelier croitorie femei),
Constantin Alexandru (șef atelier tapițerie), Teodora Țelea (șef atelier mode-flori), Ilie Preda (șef atelier boiangerie),
Matei Florea (șef atelier cizmărie), Gheorghe Mihai (șef atelier pictură), Viorel Pater (șef atelier sculptură-butaforie),
Andrei Bathori (șef machiaj), Victoria Voinea (peruci-coafură), Eugenia Radu (broderie),
Gheorghe Ionescu (șef mașinist).

YARDLEY
OF LONDON

Tipar ARTPRINT® BUCUREȘTI

Claudiu Bleonț, George Călin

MÂNTUIREA PRIN BOLNAVI

Un război care dura de ani de zile fără a i se întrevădea sfârșitul, o societate dezbinată, aflată în pragul războiului civil, moravuri corupte, alianțe încheiate și înșelate, dorințe de răzbunare mai presus de spiritul de autoconservare, o cetate condamnată, pe care n-au mai rămas s-o apere decât copilării și bătrânii gârboviți. O cetate în care stăpân este cuvântul, rostul abil întors care înalță și doboară, care unește și trădează, care mișcă mări de oameni fără de nume și face să strălucească steaua căpeteniilor. O cetate bolnavă, care avea nevoie de o căpetenie, de Alcibiade. Iată imaginea Atenei la vremea când Sofocle scria tragedia *Filoctet*.

Un război care nu mai ia sfârșit, Troia care-i macină pe toți marii eroi ai grecilor veniți să lupte sub zidurile ei și care nu va cădea decât sub îmbinată forță a nevârstnicului Neoptolem, fiul viteazului Ahile, și a lui Filoctet, părăsit cu ani în urmă de căpeteniile danailor pe o insulă pustie. Și singurul care-l poate aduce pe mult nedreptățitul Filoctet în tabăra foștilor săi tovarăși de arme este Odiseu, vicleanul bun de gură. Soarta grecilor stă într-un singur cuvânt

ÎN LOC DE REZUMAT

În antichitatea greacă, atingerea sau vederea sau preajma unui mort erau socotite necurate, atât pentru zei cât și pentru oameni. Mușcat de șarpele Chrysei, ce este Filoctet? Ce altceva decât un "mort în viață"? Și cum se puteau păstra nepângăriți cei ce mășcăluiau belicos către Troia altfel decât "îngropându-l" pe o insulă întâlnită în drum?

Vă închipuiți perplexitatea acestor războinici neîntinați când profeția le-a vestit că după zece ani de luptă nu pot izbândi decât cu ajutorul "mortului"! Că trebuie să-l dezgroape, cât de putrezit va fi fiind!

Dar nu vă puteți închipui uluirea lor când, ajunși la fața locului, la "groapă", au descoperit că "defunctul" refuză "învierea". Deși "înmormântat" de zece ani, el n-a ajuns la nici un armistițiu cu propria "moarte". Cum ar putea accepta o etapă ulterioară ei?

Spectacolul nostru povestește "uciderea" acestui "mort" - primul specimen uman care problematizează tema învierii: Filoctet.

ANDREEA VULPE

amăgitor, care adaugă o nouă nedreptate pe asprul răboj al vieții cinstitului Filoctet.

Colectivitatea a lovit amarnic un individ bolnav, alungându-l din sânul ei. Dar iată că victima ajunge în situația de a fi singura salvare a acesteia. Și victima, marginalizatul Filoctet, vede că grecii lucrează iar împotriva lui, sub protecția dibaciului Hermes și a înțeleptei Atena. El știe că în lume cărmuiește Apollo Piezișul. Lovit de strâmbătate, dreptul Filoctet își va călca oare pe suflet pentru binele comun? Va reveni Alcibiade pentru a aduce o speranță de salvare cetății care l-a alungat pe nedrept?

"Vorbele, nu faptele, duc lumea." În momente de criză înfloresc panglicarii. Dar e drept să aibă ei ultimul cuvânt?

Sub puterea minciunii, confruntată cu dezarmanta sinceritate și încredere a lui Filoctet, Neoptolem, tipul tânărului *kalos kai agathos*, se maturizează, devine dintr-un frumos și crud efeb un bărbat înțelept, cu voință proprie și pus pe fapte. Dintr-un prototip, el devine om; căci istoria se face cu oameni. Bolnavul Filoctet revigorează astfel vechile virtuți căzute în desuetudine, batjocorite de cuvântul sofistic. Sub puterea minciunii, Filoctet face să strălucească în tot eroismul ei forța marginalizatului: cu prețul suferinței și al morții proprii, el îi condamnă pe greci la pieire pentru a-și împlini răzbunarea. Un eroism al refuzului, opus concepției odiseice conform căreia numai interesul guvernează lumea, chiar dacă este vorba de interesul general. Va refuza Alcibiade salvarea comună, închinându-se suveran în orgoliul său rănit?

Iată ce întrebări își pune Sofocle și, o dată cu el, întreaga Atenă.

Și totuși salvarea comună reprezintă totodată și salvarea individului. Căci la Troia Filoctet va găsi vindecare pentru cumplita și veșnica-i rană. Așa au vrut zeii ca bolnavul să-și găsească vindecarea la cei ce l-au "rănit", iar boala ultragiatalului să le fie acestora singura salvare.

Avem nevoie de bolnavi în cetate, de proprii noștri bolnavi? Ne salvează sfarării? Nu vedem oare că orgoliile nu duc decât la pieire? În anii săi cei mai dramatici, Atena lui Sofocle aștepta miracolul uniții și mântuirii de zei.

FLORICA BECHET

TRAGEDIA SEPARAȚIEI

Înclin să cred că frumosul - fie că ne place sau nu - este, *astăzi*, separat de rest. Dar și binele este separat de rest, și adevărul, și restul este separat de rest. Totul e separat. Aceasta este grozăvia lumii noastre ... incapacitatea noastră de a trăi într-un univers spiritual unificat pe baza unei viziuni totalitare a lumii ... pe baza recuperării unei dimensiuni mitologice și a unei cosmologii *spiritualizate* ... În aceste condiții, apariția unei personalități care reface la nivelul operei și vieții uniunea celor trei valori este percepută ca un miracol și ca o excepție. Ceea ce în epoca marilor mitologii se realiza ca acord spontan, nereflectat, are astăzi alura unei fericite întâmplări ...

... Fenomenul rupturii este prima dată atestat prin apariția sofistilor și noi ar trebui să legăm nașterea epocii moderne tocmai de apariția lor. Sofiștii ... erau "mondani" la culme, credeau în zei și în legende așa cum credem noi în Dumnezeu față de oamenii Evului Mediu; erau "luminați", erudiți, lipsiți de prejudecăți, trufași și podiți de "spirit științific". Avocați și retori, nu le mai păsa defel de "adevăr", mizând totul pe estetica discursului, pe alcătuirea lui și pe abilitatea de a demonstra *orice* ... În tot scenariul acesta - modern la culme - este pecetluită deja situația pe care o trăim noi astăzi. O altă variantă a lui o avem în *Filoctet* și, aici, într-o formă și mai crudă încă. Filoctet trăiește, anacronic, într-o ordine de samurai și gentlemen, în vreme ce Odiseu îl înfruntă cu versatilitate care nu are decât o coerență pragmatică, punând astfel bazele unei conduite care cu vremea devine esența politicii și a vieții sociale înseși. "Buna credință", care își avea până atunci temeiul în *dike* și *dikaio-syne*, a dispărut complet, în locul ei apărând "rațiuni de stat" - care fac posibilă (și necesară) ruptura între politică, logică și etică. *Filoctet* este însăși tragedia Separației.

... Oamenii din acea parte a lumii mai știau ceva despre *das Gevierte*, despre cvadrupla uniune sacră a pământului și a cerului, a muritorilor și a celor divini. Astăzi, când uniunea aceasta a dispărut, noi am rămas să trăim în dimensiunea eticului pur: a înfruntării dintre bine și rău în cea mai laică

George Călin, Marius Gălea

dintre lumile posibile. În locul vechii înfruntări dintre idei și idealuri, dintre moduri de viață și credințe, se înfruntă azi golașele conștiințe, luptă pură care pune în discuție însăși supraviețuirea omenirii. Din sublima *areté* elină și din iubirea christică nu a mai rămas decât *omenia*, abstracție care s-a născut din chiar esența periclitată a umanului și care ne așază implacabil la răspântia dintre neant și ființă. Suntem așa cum suntem în fața singurului tribunal care a mai rămas: conștiința. Suntem condamnați la etic și nici o transcendență nu mai colaborează la soluțiunea noastră. De aceea, în fața lumii, stă astăzi sarcina teribilă de a crea o nouă stare morală a omenirii în absența unei mitologii. Nu știu dacă lucrul acesta este cu putință.

Neasistați de zei, nu ne rămâne să fim "buni" decât în limitele unei "etici naturale", cai de rasă într-o pestriță herghelie a nimănu.

GABRIEL LIICEANU
Epistolar

George Călin, Claudiu Bleonț, Florin Zamfirescu

Florin Zamfirescu

FILOCTET

Philoctetes, fiul lui Peas și al Demonassei, era un arcaș vestit care moștenise de la Heracles arcul și săgețile eroului. S-a numărat printre претенdenții la mâna Elenei și a pornit, datorită acestui fapt, și el, alături de ceilalți greci, în expediția organizată împotriva Troiei. Nu a apucat să ajungă însă la Troia. Pe drum, cu prilejul unui popas pe o insulă, a fost mușcat la picior de un șarpe. Rana sa răspânda un miros atât de respingător încât, la îndemnul lui Odiseu, grecii l-au abandonat pe Filoctet în insula Lemnos și și-au continuat călătoria. Zece ani - toată durata războiului - a zăcut acolo, Filoctet trăind în sălbăticie și în singurătate, până când, la îndemnul unui oracol care spusese că Troia nu va putea fi cucerită până nu vor fi aduse arcul și săgețile lui Heracles, grecii i-au trimis după el pe Odiseu și pe Diomedea, care l-au adus pe câmpul de bătălie. Acolo Filoctet, vindecat de Machaon, fiul lui Asclepios, s-a aruncat vitejește în luptă. Printre cei uciși de el se număra și Paris. După terminarea războiului, Filoctet s-a înapoiat acasă. Mai târziu, el s-a stabilit în Italia, unde a întemeiat mai multe cetăți.

Fresca exterioară de pe peretele sudic al mănăstirii Sucevița include în ierarhia înainte-mergătorilor lui Hristos pe Sofocle, alături de Pitagora, Platon, Aristotel, Socrate - un semn care justifică perenitatea acestei scrieri! Cine bea din acest izvor nu mai poate suferi de sete...

CLAUDIU BLEONȚ

ODISEU (ULISE)

Erou mitic grec, rege al Ithacai, participant la războiul troian, personaj important în *Iliada* și central în *Odiseea*.

Remarcabil prin inteligență, dar și prin viclenie, rezolvă solii dificile (o cere pe Elena de la troieni, face spionaj în Troia etc.), născocind printre altele și stratagema calului troian. Homer îl și numește *polytropos* (cel cu multe fețe), adică adaptabil oricărei situații. Pornind spre Ithaca, după război, intră într-un complicat șir de aventuri care vor dura zece ani și care vor face din el un erou.

În *Filoctet*, Odiseu apare ca un intrigant laș, care îl ispitește pe tânărul Neoptolem spre o purtare necinstită.

HERACLES (HERCULE)

Vestit erou grec, neîntrecut în forță și vitejie și care, după moarte, a fost primit în rândul zeilor, devenind nemuritor.

Heracles - numit de romani Hercules - era fiul lui Zeus și al Alcmeniei. Mitologia povestește mult despre isprăvile și aventurile, despre cele douăsprezece munci ale sale, făcând din el cel mai popular erou. Heracles întruchipează idealul bărbătesc al Greciei antice.

Dacă vom considera obstacolele depășite de el ca fiind nu doar de ordin fizic, dar și de ordin psihic și moral, Heracles ar fi reprezentantul idealizat al forței combative, simbolul izbânzii sufletului omenesc asupra propriilor sale slăbiciuni.

NEOPTOLEM

Fiul lui Ahile, Neoptolem numit și Piros, a luat parte la războiul troian, după moartea tatălui său. S-a făcut remarcant prin vitejie, dar și prin cruzime. El e acela care, după cucerirea Troiei, l-a omorât pe Priam (deși se refugiase la un altar), i-a zdrobit capul micului Astianax, fiul lui Hector, a sacrificat-o pe Polixena, fiica regelui, pe mormântul lui Ahile. La împărțirea prăzii, a primit-o pe Andromaca, dar s-a căsătorit cu Hermiona, fiica lui Menelau. La întoarcerea sa în Grecia, s-a stabilit în Epir. Deoarece căsătoria sa a rămas sterilă, s-a dus să ceară sfatul oracolului de la Delfi. Acolo Oreste, instigat de Hermiona, de care era îndrăgostit, l-a omorât într-o încăierare provocată de el. După alte tradiții, Oreste n-ar fi cu nimic amestecat în moartea lui Neoptolem, care ar fi fost victima delfienilor și a urii lui Apolon.

Mircea Anca

Исцеление

